

Komunikat 08/2022 interdyscyplinarnego zespołu doradczego ds. kryzysu klimatycznego działającego przy Prezesie PAN na temat drugiej części 6. Raportu Przeglądowego Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu

Oddajemy w Państwa ręce polską wersję językową „Podsumowania dla Decydentów” wyników pracy Drugiej Grupy Roboczej – drugiej części 6. Raportu Przeglądowego Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu (ang. IPCC – International Panel on Climate Change).

Niemal czterdziestostronicowy dokument w syntetyczny sposób podsumowuje najważniejsze ustalenia naukowe dotyczące podatności społeczeństw na obecną zmianę klimatu, a także sposoby i możliwości adaptacji do niej.

Raport podkreśla współzależność klimatu, ekosystemów i różnorodności biologicznej oraz systemów społeczno-gospodarczych, a także lepiej niż wcześniejsze raporty IPCC integruje wiedzę z zakresu nauk przyrodniczych, społecznych i ekonomicznych. Oceny zagrożeń i ryzyk związanych z antropogeniczną zmianą klimatu, jak również adaptacji do tej zmiany, zostały dokonane w kontekście trendów zmian innych niż klimatyczne, takich jak utrata różnorodności biologicznej, niezrównoważona konsumpcja zasobów naturalnych, degradacja powierzchni lądów i ekosystemów, szybka urbanizacja, zmiany w strukturze demograficznej ludności, wzrost nierówności społecznych i ekonomicznych oraz pandemia.

Wzywamy do uwzględnienia ustaleń nauki w działaniach adaptacyjnych do zmiany klimatu na wszystkich szczeblach – od gminnych, miejskich, powiatowych, wojewódzkich do ogólnokrajowych, a także do aktywnego włączania się decydentów w działania międzynarodowe.

Wzywamy władze każdego szczebla do ścisłej współpracy ze społecznościami, społeczeństwem obywatelskim, ośrodkami edukacyjnymi, naukowymi, mediami, inwestorami i biznesem w celu przyspieszenia wdrażania zrównoważonych i skutecznych działań adaptacyjnych.

I. Obserwowane i przewidywane oddziaływania zmiany klimatu na systemy społeczno-gospodarcze i przyrodnicze oraz ryzyka z tym związane

1) Spowodowana przez człowieka zmiana klimatu, obejmująca częstsze i bardziej intensywne zjawiska ekstremalne, wywołała powszechne, niekorzystne skutki oraz związane z nimi straty i zniszczenia w systemach społecznych, ekonomicznych i przyrodzie, wykraczające poza te związane z naturalną zmiennością klimatu. Nieproporcjonalnie duże

obciążenia dotyczą najbardziej narażone systemy i grupy ludzi we wszystkich sektorach i regionach na świecie. W niektórych przypadkach doszło do nieodwracalnych zmian, ponieważ systemy zostały wypchnięte poza granice ich zdolności do adaptacji.

2) Wrażliwość ekosystemów i społeczności na zmianę klimatu jest istotnie zróżnicowana. W przybliżeniu 3,3 do 3,6 mld ludzi żyje w warunkach silnie podatnych na zmianę klimatu. Duża część gatunków jest wrażliwa na zagrożenia związane ze zmianą klimatu. Część z nich wymarła pod wpływem zmiany klimatu lub zmienia swoje zasięgi. Społeczna i ekosystemowa wrażliwość są wzajemnie zależne. Różnorodność biologiczna jest też podstawą życia ludzi na Ziemi – wpływa np. na procesy glebotwórcze, obieg wody i wielu substancji w krajobrazie, na lokalne i globalne warunki klimatyczne, a także na gospodarkę (dostępność materiałów, jakość wody, rybołówstwo i in.). Aktualnie realizowane wzorce niezrównoważonego rozwoju powiększają stopień narażenia ekosystemów i ludzi na niebezpieczeństwa związane z klimatem.

3) Globalne ocieplenie, które osiągnie 1,5°C już w najbliższej przyszłości, spowoduje nieuniknione nasilenie się wielu niebezpieczeństw klimatycznych oraz liczne ryzyka dla ekosystemów i ludzi. Działania ograniczające globalne ocieplenie do poziomu jak najmniej wykraczającego ponad próg 1,5°C, znacznie zmniejszą prognozowane straty i szkody wynikające ze zmiany klimatu w porównaniu z wyższymi poziomami ocieplenia, lecz nie wyeliminują ich zupełnie.

4) Zagrożenia dla ekosystemów i systemów ludzkich będą zależnie od poziomu globalnego ocieplenia. Wielkość i tempo zmiany klimatu oraz związane z nią ryzyka silnie zależą od tempa działań mitygacyjnych, zmierzających do osiągnięcia neutralności klimatycznej, a także działań adaptacyjnych. Prognozowane straty i szkody rosną wraz z każdym przyrostem globalnego ocieplenia.

5) Zagrożenia związane ze zmianą klimatu i ich skutki stają się coraz bardziej złożone i trudne do opanowania. Liczne zagrożenia klimatyczne będą pojawiać się równolegle (np. powódzie i susze), a wiele ryzyk klimatycznych i pozaklimatycznych (np. wzrastające zaludnienie, degradacja krajobrazu, awarie czy niewydolność infrastruktury dostosowanych do przeszłych warunków) będzie wzajemnie na siebie wpływać, czego wynikiem będą zagrożenia złożone. Część działań podejmowanych w odpowiedzi na zmianę klimatu będzie skutkować nowymi zagrożeniami i ryzykami.

II. Działania adaptacyjne i uwarunkowania tych działań

1) Działania adaptacyjne do zmiany klimatu zmniejszają wrażliwość na czynniki klimatyczne i związane z nimi ryzyko. Istnieje wiele wykonalnych i efektywnych opcji adaptacyjnych, ale skuteczność ich wdrażania zależy od możliwości i skuteczności systemów zarządzania i procesów decyzyjnych.

2) Efektywność adaptacji, jeśli chodzi o redukcję ryzyk klimatycznych, będzie spadać wraz ze wzrostem ocieplenia. Zintegrowane, wielosektorowe rozwiązania, które uwzględniają nierówności społeczne, pozwalają na różnicowanie reakcji w zależności od ryzyk klimatycznych oraz zwiększają wykonalność i skuteczność adaptacji.

3) Względne granice niektórych adaptacji w systemach ludzkich zostały osiągnięte, ale można je przekroczyć pod warunkiem pokonania szeregu ograniczeń, głównie finansowych, związanych z zarządzaniem, instytucjonalnych i politycznych. Niektóre ekosystemy osiągnęły bezwzględne granice adaptacji, czyli takie granice, po przekroczeniu których adaptacja nie jest już możliwa. Wraz z każdym przyrostem globalnego ocieplenia, straty i szkody będą rosły i kolejne systemy przyrodnicze i społeczno-gospodarcze będą osiągać względne i bezwzględne granice adaptacji.

4) Zaobserwowano postęp w planowaniu i wdrażaniu działań adaptacyjnych, co przyniosło wiele korzyści. Jednakże postęp działań adaptacyjnych nie jest jednorodny. Wiele inicjatyw traktuje priorytetowo bezpośrednią i krótkoterminową redukcję ryzyk, co zmniejsza szansę na przeprowadzenie adaptacji transformacyjnej. Adaptacja transformacyjna polega na wprowadzaniu zmian systemowych, które wzmocnią zdolność ekosystemów i społeczeństw do radzenia sobie z zagrożeniami w długiej perspektywie.

5) Rośnie liczba udokumentowanych przykładów niewłaściwie przeprowadzanej adaptacji, przez którą można wpaść w pułapki związane z podatnością na zmianę klimatu i wzrostem ryzyka klimatycznego. Niewłaściwej adaptacji można uniknąć poprzez elastyczne, wielosektorowe, inkluzywne i długofalowe planowanie oraz poprzez wdrażanie działań adaptacyjnych przynoszących jednocześnie korzyści wielu sektorom i systemom.

III. Rozwój odporny na zmianę klimatu

1) Wiedza na temat obserwowanych zagrożeń, prognozowanych ryzyk oraz ograniczeń w adaptacji pokazuje, że działania na rzecz rozwoju odpornego na zmianę klimatu na całym świecie są coraz bardziej pilne. Kompleksowe, efektywne i innowacyjne rozwiązania mogą uruchomić synergie i zmniejszyć kompromisy pomiędzy adaptacją i mitygacją, prowadząc do zrównoważonego rozwoju.

2) Rozwój odporny na zmianę klimatu jest możliwy, gdy rządy, społeczeństwo obywatelskie i sektor prywatny wybierają rozwój inkluzywny, w którym priorytetem jest redukcja ryzyka, równość i sprawiedliwość, podczas gdy procesy podejmowania decyzji, finansowanie i działania są zintegrowane na różnych szczeblach zarządzania, w różnych sektorach i ramach czasowych. Rozwój odporny na zmianę klimatu wymaga współpracy międzynarodowej oraz współpracy władz każdego szczebla ze społecznościami, społec-

czeństwem obywatelskim, ośrodkami edukacyjnymi, naukowymi i innymi instytucjami, mediami, inwestorami i biznesem.

3) Zachowanie bioróżnorodności i ekosystemów, ich ochrona i odtwarzanie, są kluczowymi elementami rozwoju odpornego na zmianę klimatu, szczególnie z powodu zagrożeń, jakie zmiana klimatu niesie dla nich i ich roli w adaptacji i mitygacji. Utrzymanie odporności, bioróżnorodności i usług ekosystemowych w skali globalnej zależy od skutecznej i sprawiedliwej ochrony około 30–50% powierzchni lądowej Ziemi, obszarów słodkowodnych i morskich, włączając w to ekosystemy obecnie zbliżone do naturalnych.

4) Nie ma żadnych wątpliwości, że zmiana klimatu już teraz zakłóca systemy społeczno-ekologiczne. Przeszłe i obecne trendy rozwojowe (historyczne emisje, wzrost gospodarczy oparty na nadmiernej eksploatacji zasobów przyrody i zmiana klimatu) nie sprzyjają realizacji rozwoju odpornego na zmianę klimatu. Wybory społeczne i działania wdrażane w najbliższej dekadzie zdecydują o tym, w jakim stopniu nasz rozwój będzie dostosowywał się do zmiany klimatu. Jeśli aktualne emisje gazów cieplarnianych nie spadną gwałtownie, perspektywy rozwoju staną się coraz bardziej ograniczone.

Polska wersja językowa „Podsumowania dla Decydentów” wyników pracy Drugiej Grupy Roboczej, drugiej części 6. Raportu Przeglądowego Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu; https://pan.pl/wp-content/uploads/2022/12/Zalacznik_Raport_IPCC_cz2.pdf

Warszawa, dnia 20 grudnia 2022 r.

Komunikat 08/2022 interdyscyplinarnego zespołu doradczego ds. kryzysu klimatycznego działającego przy Prezesie PAN na temat drugiej części 6. Raportu Przeglądowego Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu

Słowa kluczowe: kryzys klimatyczny, 6. Raport Przeglądowy Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu

Statement no. 08/2022 by the Interdisciplinary Advisory Team for the Climate Crisis to the President of the Polish Academy of Sciences about the second part of the 6th Review Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change

Key words: climate crisis, Intergovernmental Panel on Climate Change